

Raseborg

Malmkulla

Utgrävning av en stenåldersboplats

1.8. - 2.8.2020

FM Jan Fast och FM Janne Soisalo

Sammandrag

På *Malmkulla* stenåldersboplatz i Raseborg utfördes en arkeologisk provutgrävning den 1.8. - 2.8.2020. Utgrävningen genomfördes som en kurs i arkeologi med Karis hembygdsförening och Sällskapet Natura. Som grävare fungerade deltagarna i kursen, sammanlagt 20 personer. Vid utgrävningen undersöktes ett provdike på 12 kvadratmeter.

Trots tidigare undersökningar, inspektioner och en mindre provgrävning år 2019 är Malmkulla stenåldersboplatz exakta omfattning och bevaringstillstånd inte särskilt väl kända. Veckoslutsgrävningen i augusti 2020 förväntades ge mer information särskilt om stenåldersboplatsens bevaringstillstånd nära järnvägsspåret. Boplatsen kan dateras till yngre tidig kamkeramisk tid.

Fynden från utgrävningsområdet var år 2020 rätt få och ensidiga men i slutet på den andra utgrävningsdagen lyckades kursdeltagarna hitta en orörd boplatzdel med förhållandevis rikliga boplatzfynd (lerkärlsbitar och avslag) ca. 40 m. norrut från 2020-års utgrävningsområde. Utgrävningarna i detta område fortsätter år 2021 och 2022.

Innehåll

Pärm

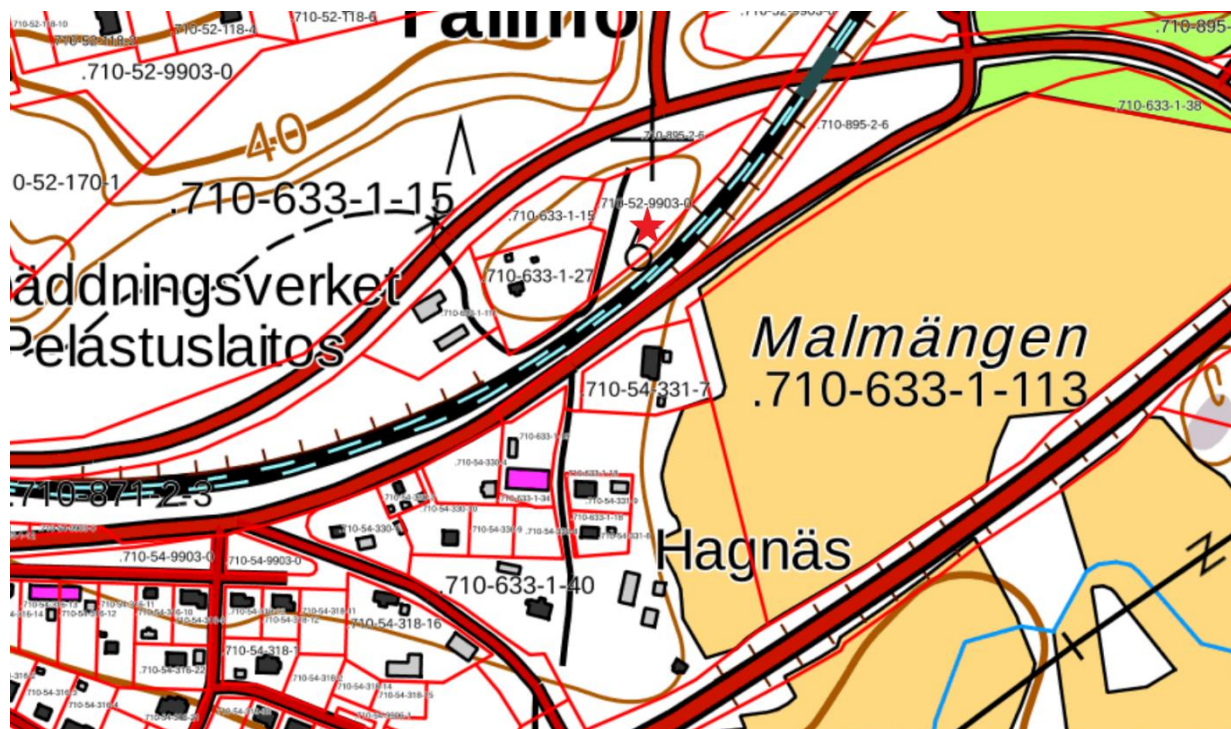
Sammandrag

Innehåll	1
Arkiv- och registeruppgifter	2
Utdrag ur grundkarta	3
1. INLEDNING	4
2. FORSKNINGSHISTORIA	5
2.1 Upptäckten 1938 och inspektionerna 1967 och 1970	5
2.2. Utgrävningen 1979 och inventeringen 1996	6
2.3. Provutgrävningen 2019	6
3. BESKRIVNING AV FORSKNINGSOMRÅDET	7
4. UTGRÄVNINGS-, OBSERVATIONS- OCH DOKUMENTATIONSMETODER	7
5. OBSERVATIONER OCH TOLKNINGAR	10
5.1. Kulturlager	13
5.2. Fyndmaterial	14
SAMMANFATTNING	12
ÖVERSIKTSKARTA	13
NIVÅKARTA	14

Arkiv- och registeruppgifter

Fornlämningens namn och register nr:	Raseborg, Malmkulla 220010057
Fornlämningstyp:	Stenåldersboplats (Ka I:2).
Ledare av fältarbeten 2019:	FM Jan Fast och FM Janne Soisalo.
Utgrävningens finansiering:	Karis Hembygdsförening/Sällskapet Natura.
Tidpunkt för fältarbeten:	1.8. - 2.8.2020.
Utgrävd areal:	12 kvadratmeter.
Utgrävningens fynd:	KM42753:1 – 87.
Stad, by, lägenhet:	Raseborg, Kroggård 710-52-9903-0
Fornlämningens ETRS-TM35FIN koord:	P: 6663925, I: 315998 och Z: ca 30-32 m.ö.h.
Utgrävningsområdets koordinater:	N: 6663896,7 E: 315968,7
Fixpunktens koordinater:	N: 6663916,10 E:315996,54 och Z=31,25 m.ö.h.
Avståndsuppgifter:	Malmkulla stenåldersboplatssområde är belägen i Kroggård i den östra utkanten av Karis stadsområde ca 1 300 m SSO från Karis kyrka. Platsen ligger intill den tidigare Laurentiusvägen och genomskärs i söder av Helsingfors-Åbo järnvägen.
Tidigare undersökningar:	1938 Inspektion N. Cleve (boplatssfynd bestående av ett fragment av en stenyxa, lerkärlsbitar och kvartsavslag). 1967 Inspektion A-L Hirviluoto (boplatssfynd). 1970 Inspektion A-L Hirviluoto (boplatssfynd, fyndplatsen 200 m åt nordost från järnvägsövergången). 1979 Utgrävning A. Sarvas (boplatssfynd från tidig kamkeramisk tid) 1996 Inventering S. Seppälä (nr. 57). 2019 Provutgrävning J. Fast/J.Soisalo.
Publikation:	1993 Fast, Jan. Stilart I:2 i västra och mellersta Nyland. Pro Gradu avhandling vid Helsingfors Universitet.
Tidigare fynd:	KM 10957:114 - 118 (N. Cleve 1938), KM 17328:1 - 2 (A-L Hirviluoto 1967), KM 18172:1 - 3 (A-L Hirviluoto 1970), KM 21383:1 - 5 (lösfynd), KM 20633:1 - 206 (A. Sarvas 1979), KM 42217:1 – 122 (J. Fast/J.Soisalo 2019)

Utdrag ur grundkarta

Karta 1. Raseborg Malmkulla. Fornlämningen utmärkt med en röd stjärna ca N: 6663925, E: 315998 och Z: ca 30 (kyppi.fi).

1. INLEDNING

Malmkulla stenåldersboplats i *Raseborg* (tid. *Karis*) upptäcktes av arkeolog *Nils Cleve* år 1938. Efter upptäckten inspekterades fyndplatsen av *Anna-Liisa Hirviluoto* åren 1967 och 1970. En nödutgrävning av platsen utfördes av arkeolog *Anja Sarvas* år 1979. År 2019 provgrävdes området av arkeologerna *Jan Fast* och *Janne Soisalo*.

Utgrävningen den 1.8. - 2.8.2020 utgjorde en direkt fortsättning på 2019-års provutgrävning. Utgrävningens främsta uppgift var att få tilläggsinformation av boplatsens bevaringstillstånd och karaktär för att bättre kunna sydda den i framtiden. De nya utgrävningarna av boplatsen siktar på en publikation år 2023.

Utgrävningen arrangerades som en fältkurs i arkeologi i regi av *Karis hembygdsförening* och *Sällskapet Natura*. Ekonomiskt understöd för arrangerande av kursen erhöles av Svenska Kulturfonden. På grund av Covid 19 pandemin måste speciella säkerhetsföreskrifter tillämpas vid utgrävningen. Dessa kunde bäst följas om grävningsdeltagarna grävde på säkert avstånd från varandra i ett provdike.

Sammanlagt öppnades och utgrävdes ett område på 12 kvadratmeter. Som grävare fungerade deltagarna i kursen, sammanlagt 20 ivriga amatörarkeologer. Arrangören stod för samtliga utgrävningskostnader. Som avlönade ledare för utgrävningen fungerade *FM Jan Fast* och *FM Janne Soisalo*.

Helsingfors den 22.3.2021.

Jan Fast

FM

Janne Soisalo

FM

2. FORSKNINGSHISTORIA

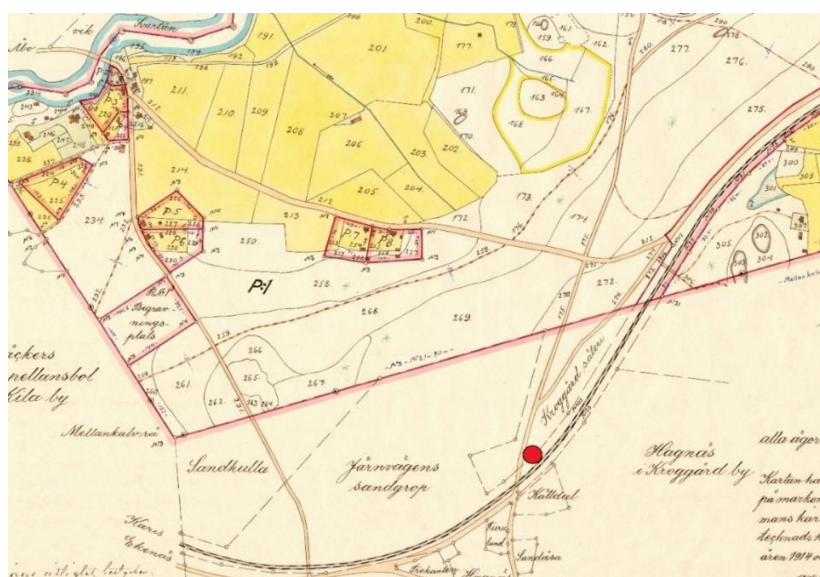
Malmkullaboplatsen har en intressant forskningshistoria vars rötter går till det för-krigstida Finland. Nedanstående redogörelse är en förkortning av en mer omfattande beskrivning i Jan Fasts utgrävningsrapport från år 2019.

2.1 Upptäckten 1938 och inspektionerna 1967 och 1970

År 1938 förrättade arkeolog *Nils Cleve* (1905 - 1988) arkeologiska utgrävningar av *Landsbromalmens* kamkeramiska stenåldersboplats i Karis och det var i samband med denna utgrävning som han personligen upptäckte Malmkullaboplatsen. Landsbromalmens boplats låg ca 750 m västnordväst från Malmkulla nära korsningen mellan Centralgatan och Fredsgatan.

De första fynden från Malmkulla (KM 10957:114 – 118) bestod enligt fyndförteckningen av ett ofullständigt slipat eggparti av en stenxyxa, fem lerkärlsbitar och två kvartsavslag. Enligt Cleve påträffades fynden:

”... i landsvägsskärningen (H:fors- Hangö landsvägen) strax norr om järnvägsövergången i Kroggård by”.

Karta 2. Raseborg Malmkulla. Den ungefärliga fyndplatsen (Cleve 1938) utmärkt med en röd cirkel på en karta från år 1931 (Renovationskarta över Prästgårdens marker 1931 urklipp no.3).

Efter upptäckten 1938 inspekterades fyndplatsen av arkeolog *Anna-Liisa Hirviluoto* (1929 - 2000) i två repriser, först våren 1967 och igen några år senare i maj 1970.

1967-års inspektionsfynd var rätt obetydliga och bestod endast av 2 lerkärlsbitar och fyra kvartsavslag (KM 17328:1 – 2) som enligt Hirviluoto påträffades i sandåsen på järnvägens norra sida, vid platsen där landsvägen korsar järnvägen.

År 1970 var fynden rikligare och bestod av 24 lerkärlsbitar, 10 kvartsavslag och några brända benbitar (KM 18172:1 – 3). Fynden påträffades enligt de angivna koordinatpunkterna i järnvägsskärningen ca 200 - 230 meter öster om landsvägen.

2.2. Utgrävningen 1979 och inventeringen 1996

Den första arkeologiska utgrävningen av Malmkulla stenåldersboplatz utfördes under ledning av arkeolog *Anja Sarvas* år 1979. Utgrävningsområdet låg i järnvägsskärningen strax öster om landsvägen och ca 200 m. åt sydväst från Anna-Liisa Hirviluotos fyndplats år 1970. Sammanlagt utgrävdes ett område på 70 kvadratmeter.

Utgrävningsområdets höjd över havet var ca 30,5 - 32 m. Fynden från utgrävningen var av boplatstyp och i sin helhet från yngre, tidig kamkeramisk tid (Ka I:2). Inget färgat kulturlager kunde observeras och fynden påträffades rätt jämnt utspridda över hela utgrävningsområdet. Sarvas antar på basen av de provgropar som grävdes under utgrävningen, att boplatslagret fortsätter åt norr och nordväst från det år 1979 utgrävda området.

Arkeolog *Sirkka Seppälä* utförde den hittills digraste inventeringen av Karis år 1996. Vid inventeringen gick hon också noggrant igenom områdets dittills kända stenåldersboplatser. Vid Malmkulla stenåldersboplatz observerades under inventeringen 1996 endast några brända benbitar som inte togs till vara.

Under 1980- och 1990 talet besöktes Malmkulla-boplatzen så gått som årligen av amatörarkeologer men också arkeologistuderanden från *Helsingfors universitet*. Under besöken plockades regelbundet små mängder lerkärlsbitar och kvartsavslag i järnvägsskärningen. I samband med besök till platsen i början på 2000-talet, då jag verkade som kultursekreterare i Karis, syntes inte mer några som helst fynd i den långsamt eroderande sanden mot järnvägen.

2.3. Provutgrävningen 2019

Den andra arkeologiska utgrävningen av Malmkulla stenåldersboplatz utfördes den 21 – 22.9.2019. Utgrävningen genomfördes som en kurs i arkeologi med Karis hembygdsförening och Sällskapet Natura. Vid utgrävningen som hade karaktären av en liten provutgrävning undersöktes ett litet område på 9 kvadratmeter. Boplatzen befanns vara svårt skadad av både sandtäckt, kabel-, väg- och järnvägsarbeten.

Fynden från utgrävningen var mångsidiga men inte särskilt rikliga. Särskilt intressanta fynd var ett detaljerat ornerat fragment av en ornerad leridol av "Paimio typ" samt fynden av många små ornerade benföremål.

3. BESKRIVNING AV FORSKNINGSOMRÅDET

Malmkulla stenåldersboplatssområde ligger i *Kroggård*, i den östra utkanten av Karis stadsområde, ca 1300 m SSO från Karis kyrka. Platsen ligger intill den tidigare landsvägen mellan *Hangö* och *Helsingfors* (senare Laurentiusvägen) och genomskärs i söder av *Helsingfors-Åbo* järnvägen (bild 2. karta 1, s. 3).

Karta 3. Malmkulla stenåldersboplatss utmärkt med rött på grundkartan. Den svarta stjärnan markerar platsen för provutgrävningen 2019 och utgrävningen 2020. Säterigatans stenåldersboplatss utmärkt med gult. Karta Lantmäteriverket/Jan Fast.

Området är sargat av stora grustäkter sedan byggandet av kustbanan i slutet av 1800-talet. Också vägar och husbyggen har förändrat landskapet under loppet av 1900-talet och det är numera ganska svårt att bilda sig en uppfattning om boplatshelheten som, om man räknar med de närbelägna boplatserna *Landsbromalmen* och *Säterigatan*, sträcker sig ända från tidig- till sen kamkeramisk tid ca 4400 f.Kr-3250 f.Kr.

Under tiden för bosättningen har boplatssområdet legat vid havsstranden nära den yttersta, sydvästra ändan av *Salpausselkä* I åsen och det är sannolikt att platsen sett ut lite som *Tulludden* i *Hangö* idag. Den strandbundna boplatss var rätt så vindpinad och särskilt utsatt för vindar från sydväst och det är säkert att vind-, vågor, skiftande vattennivåer och isar rört om och eroderat boplatsslagret redan under stenåldern.

4. UTGRÄVNINGS-, OBSERVATIONS- OCH DOKUMENTATIONSMETODER

Utgrävningen år 2020 inleddes med att påla ut ett provdike i direkt anslutning till 2019-års provutgrävningsområde (bild 2.). Provdikets X och Y koordinater var X=100 - 101, Y=502 - 514 (sydosthörnet ETRS-TM35FINN: 6663896,7 E: 315968,7). Avtorvningen gjordes med spade och murslev (bild 3 - 4) och inga träd fälldes under utgrävningen.

Bild 2. Provdikets plats år 2020 fotograferad från NNW med järnvägen i bakgrunden. Foto Jan Fast

Bild 3 - 4. Provdiket pålas ut den första utgrävningsdagen. 2019 års provgrävningsområde i förgrunden, järnvägen skymtar till höger. Fotograferad från W. Foto Jan Fast.

Grävningen i det relativt svagt mot nordost sluttande provdiket och i ett provstick (ca. 40 m. norrut från detta) grävdes i botten av mullagret och i kulturlagret med murslev och sopskyffel i 10 cm tjocka lager och i en kvadratmeter stora rutor (bild 5 - 8.). All grävd jord sållades genom ett finmaskigt (3 mm) såll. Utgrävningsfynden sorterades och placerades i fyndpåsar efter att varje nivå i varje enskild ruta grävts färdig.

Bild 5-8. Arbetsbilder. Provdiket utgrävs och den grävda jorden sällas. Foto Jan Fast.

Den sammanlagda utgrävningsarealen var 12 kvadratmeter. Utgrävningen dokumenterades genom digitalfotografering och genom att rita nivåkartor. Som utgrävningens fixpunkt samma järnvägsfixpunkt som under utgrävningen 2019. Fixpunkten låg på den norra sidan av järnvägen ca 60 m nordost om provgrävningsområdet (ETRS-TM35FIN 6663916.10 N, 315996.54 E och Z=31,25).

Efter att ren orörd bottensand nåtts i samtliga grävningsrutor bottengrävdes området ännu med spade. Området fylldes igen och näromgivningen snyggades upp genast efter utgrävningen (bild 9 - 10).

Bild 9 - 10. Provdiket fylls igen (t.v.) och efter igenfyllningen (t.h.) den 2.8.2020. Från W. Foto Jan Fast.

5. OBSERVATIONER OCH TOLKNINGAR

Det fyndförande kulturlagret vid platsen för provdiket befanns vara helt orört men vid utgrävningen påträffades endast små mängder av boplatssfynd från stenåldern. På basen av typologiska observationer av lerkärlsbitar och andra föremålsfynd kan samtliga fynd även detta år hänföras till yngre tidig kamkeramisk tid ca 4400 - 4000 f. Kr.

5.1. Kulturlager

På provutgrävningsområdet växte före utgrävningen främst mossor och ris. Det i medeltal ca. 10 - 20 cm tjocka fyndförande sandlagret täcktes ett ca 5 - 10 cm tjockt mullager. Fyndlagret bestod av ren, stenfri naturlig podsol. Endast i provdikets allra östligaste rutor påträffades mycket svaga gråaktiga smutsfärgningar som sannolikt har att göra med stenåldersmänniskans aktiviteter på platsen. Största delen av utgrävningsfynden påträffades i de båda ändorna av provdiket medan mittpartiet var så gott som fyndtomt. Inga fasta konstruktioner kunde observeras.

Bild 11 - 12. Ren podsol i provdiket i nivå 2 fotograferat från W (t.v) och E (t.h.). Foto Jan Fast.

5.2. Fyndmaterial

Utgrävningens fyndmaterial år 2020 var rätt ensidigt och så gott som uteslutande av lerkärlsbitar tillhörande stilart Ka 1:2 (yngre tidig kamkeramik). Endast en lerkärlsbit tillhörande äldre tidig kamkeramik ingår i fyndmaterialet (KM 42753:12). Lerkärlsbitarna härstammar från många olika kärl och bildade inga tydliga fyndkoncentrationer. En del av lerkärlsbitarna är gropornerade men både lergodset och den övriga orneringen verkar antyda att dessa snarare kan klassas som yngre tidig kamkeramik istället för äldre tidig kamkeramik. Det vanligaste orneringen består av streckformade avtryck som applicerats på kärlväggen i så kallat "fiskbensmönster". Lergodset är till övervägande del poröst. Som ett resultat av lergodsets porositet är lerkärlsbitarna relativt dåligt bevarade.

Bild 13 - 18. Streck-, kamstämpel- och gropornerad yngre tidig kamkeramik från utgrävningen 2020. Den äldre tidig kamkeramiska krukbiten uppe till vänster Foto Jan Fast.

De övriga fynden består av ett bryne (KM 42753:1), ett kvartsföremål (KM 42753:3) ett fragment av ett omsorgsfullt slipat föremål av nästan svart skiffer, några kanthuggna platta naturstenar, kvartsavslag och en liten mängd brända ben (uppenbarligen främst säl).

Bild 19 - 22. Fynd från utgrävningen 2020. Helt bryne (KM 42753:1), fragment av ett omsorgsfullt slipat stenföremål av mörk skiffer, kanthuggen platt natursten och ett bränt ben av säl. Foto Jan Fast.

6. SAMMANFATTNING

Malmkulla stenåldersboplats i Raseborg upptäcktes år 1938 och utgrävdes första gången år 1979. Trettio år senare, år 2019 provgrävdes området av arkeologerna Jan Fast och Janne Soisalo. Utgrävningen den 1.8. - 2.8.2020 utgjorde en direkt fortsättning på 2019-års provutgrävning. År 2020 utgrävdes ett område (ett en meter brett provdike) på 12 kvadratmeter.

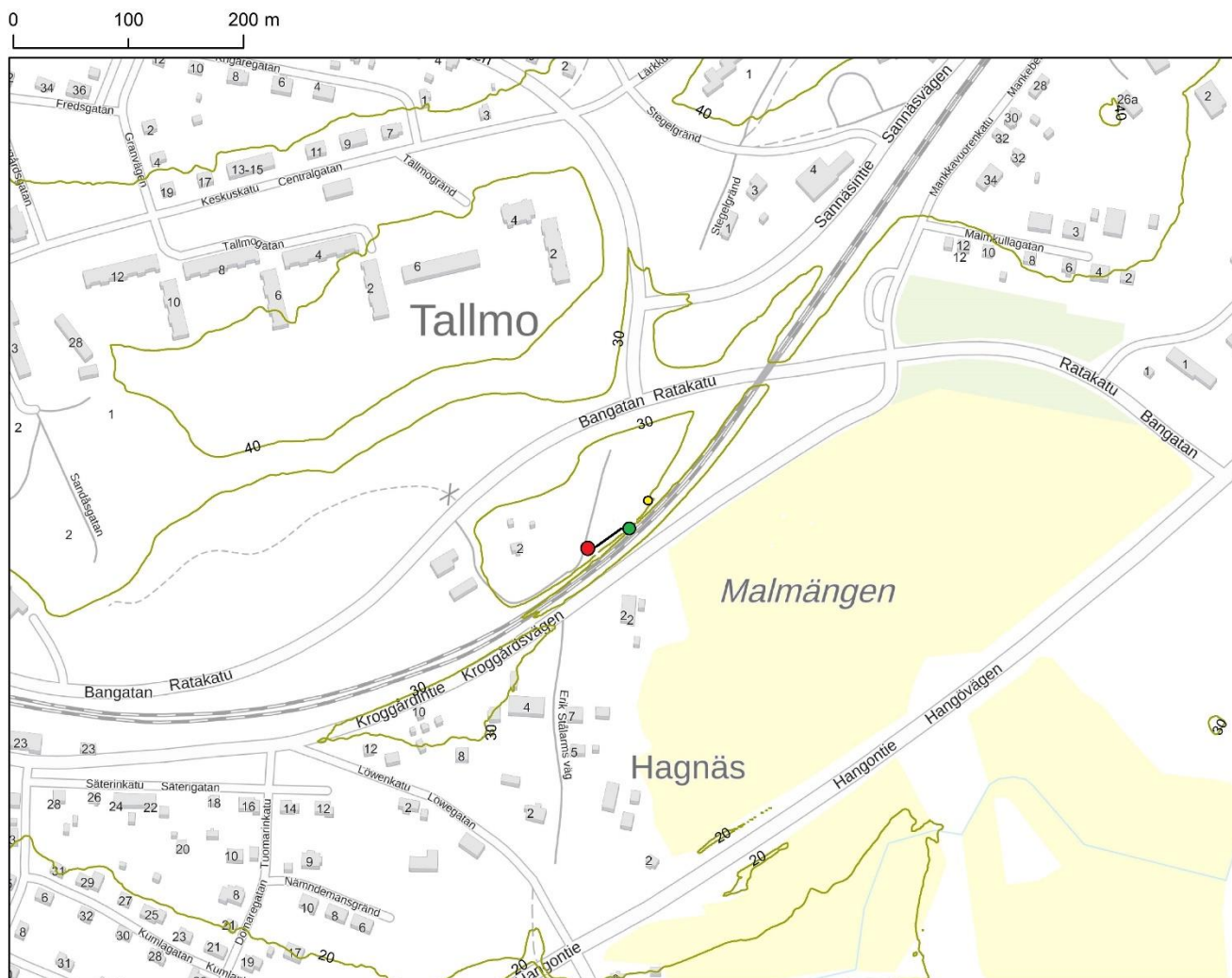
Utgrävningens främsta uppgift var att få tilläggsinformation av boplatsens bevaringstillstånd och karaktär för att bättre kunna skydda dess bevarade delar i framtiden. De nya utgrävningarna av boplatsen siktar på en publikation år 2023 eller 2024.

Utgrävningen arrangerades som en fältkurs i arkeologi i regi av Karis hembygdsförening och Sällskapet Natura. Ekonomiskt understöd för arrangerande av kursen erhöles av Svenska Kulturfonden. Som grävare fungerade deltagarna i fältkursen, sammanlagt 20 ivriga amatörarkeologer. På grund av Covid 19 pandemin måste speciella säkerhetsföreskrifter tillämpas vid utgrävningen. Dessa kunde bäst följas om grävningsdeltagarna grävde på säkert avstånd från varandra och grävde i provdiken.

Fynden år 2020 var rätt blygsamma och bestod så gott som uteslutande av små bitar yngre tidig kamkeramik, avslag och brända benbitar. Inga fasta konstruktioner kunde observeras. Trots de obetydliga fynden bidrar dessa ändå till kännedomen om tidsperiodens bosättning i regionen.

Ett provstick som grävdes ca 40 m norrut från provdiket år 2020 gav förhållandevis rikliga fynd och fyndplatsen utgrävs- och dokumenteras närmare år 2021. Raseborgs stad ställer sig positiv till fortsatta utgrävningar av platsen.

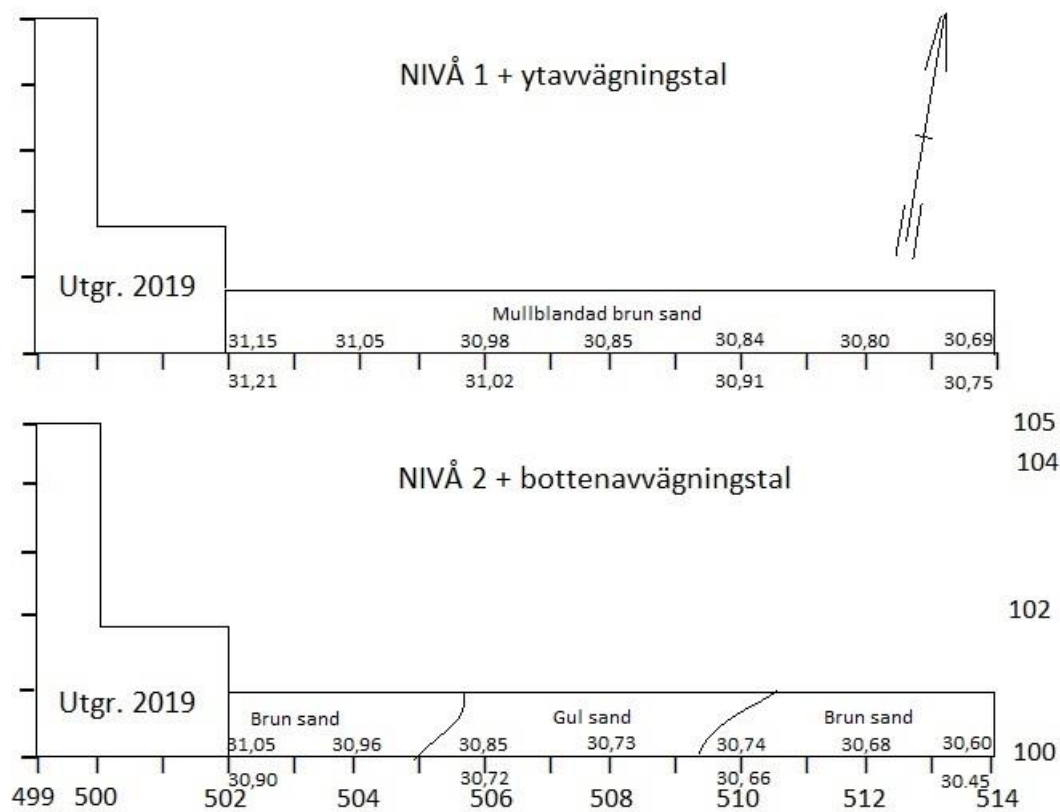
7. ÖVERSIKTSKARTA

Karta 6. Raseborg Malmkulla 2020. Översiktskarta.

- Provdiket år 2020 utmärkt med svart. Provdikets SW koordinater N: 6663896,7 och E: 315968,7, Z=30,98 m.
- Fixpunktens plats utmärkt med grönt N:6663916,10 och E:315996,54 Z=31,25 m.
- Den fyndförande provgropen utmärkt med en gul punkt.
- Ritad av FM Teemu Väisänen/ FM Jan Fast.

8. NIVÅKARTA

RASEBORG MALMKULLA

J. Fast / J. Soisalo 2020

Nivåkarta (nivåer 1-2)

Fixpunkt 198 (31,25 m.ö.h.)

Rit. J. Fast / J. Soisalo

Karta 7. Raseborg Malmkulla 2020 - Nivåkartor över provdiket

- Nivåer 1 - 2.
- Yt- och bottenavvägningstal (nivåer 0 och 3) markerade utanför utgrävningsområdet.
- Kartan renritad av Jan Fast